

BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ VE ARAŞTIRMALARI
DERGİSİ
BANU Journal of Health Science and Research

DOI: 10.46413/boneyusbad.947352

Özgün Araştırma / Original Research

COVID-19 Pandemisinin Geç Adölesanların Duygu Durumlarına ve Yaşam Kalitesine Etkisi

The Effect of COVID-19 Pandemic on the Emotional Situations and Quality of Life of Late Adolescents

Hakan AVAN¹

Serap GÜNGÖR¹

¹ Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sağlık Hizmetleri MYO, Tıbbi Hizmetler ve Teknikler Bölümü, Öğr. Gör.

Sorumlu yazar /
Corresponding author:
Hakan Avan

hakanavan@gmail.com

Geliş tarihi / Date of receipt: 03.06.2021

Kabul tarihi / Date of acceptance: 07.09.2021

Atf/Citation: Avan, H., Güngör, S. (2021). COVID-19 pandemisinin geç adölesanların duygularına ve yaşam kalitesine etkisi. *BANU Sağlık Bilimleri ve Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 168-179. doi: 10.46413/boneyusbad.947352

ÖZET

Amaç: Çocukluktan yetişkinliğe geçiş aşamasında olan geç adölesanların Covid-19 salgını nedeniyle fiziksel, sosyal ve mental olarak sağlıklı yaşam biçimlerini etkileyen durumları belirlemek amacıyla planlanmıştır.

Gereç ve Yöntem: Kesitsel ve tanımlayıcı olarak planlanan araştırma 01-15 Haziran 2020 tarihleri arasında, 18-21 yaş grubundaki 801 geç adölesan ile tamamlanmıştır. Veri toplama formu olarak "Tanıtıcı Anket Formu", "Pozitif ve Negatif Duygular Ölçeği" ve "SF-12 Ölçeği" kullanılmıştır. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistiksel yöntemler, t-testi, ANOVA, Mann-Whitney-U, Kruskall Wallis varyans analizleri kullanılmıştır.

Bulgular: Araştırmaya katılan geç adölesanların %77.90'ı (n=624) kadın olduğu ve %55.60'ının şehirde yaşadığı tespit edilmiştir. UBÖS düzeylerinin ebeveyn ile sorun yaşama durumlarına göre ortalamalar arasındaki farkın önemli olduğu görülmüştür (t801=1.06, p=0.001; p<0.05). FBÖS düzeylerinin kendine ait odası olma durumlarına göre ortalamalar arasındaki farkın önemli olduğu tespit edilmiştir (t801=2.55, p=0.011; p<0.05).

Sonuç: Covid-19 pandemisinin geç adölesanların sağlık durumlarından endişe duymasına neden olduğu ve yaşam kalitesi ile ilişkili olduğu saptanmıştır. Sağlığından endişe duyan ve ebeveynleri ile birlikte kalan geç adölesanların, ebeveynleriyle sorun yaşayan bireylerin daha çok ussal bileşenlerini oluşturan yaşam kalitesini etkilediği saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, Duygu- durum, Adölesan, Yaşam kalitesi

ABSTRACT

Aim: It was planned to determine the conditions affecting the physical, social and mentally healthy life styles due to the Covid-19 outbreak of late adolescents who are in the transition phase from childhood to adulthood.

Materials and Methods: The cross-sectional and descriptive study was completed between 15 May and 15 June 2020, with 801 late adolescents in the 18-21 age group. "Introductory Questionnaire Form", "Positive and Negative Emotions Scale" and "SF-12 Scale" were used as data collection form. Descriptive statistical methods, t-test, ANOVA, Mann-Whitney-U, Kruskall Wallis variance analysis were used to analyze the data.

Results: It was determined that 77.90% (n = 624) of the late adolescents participating in the study were women and 55.60% of them lived in the city. It was observed that the difference between the mean levels of UBÖS levels according to the parents and their problems was found to be significant (t801 = 1.06, p = 0.001; p < 0.05). The difference between the averages was found to be significant according to their own room of the FSBS (t801 = 2.55, p = 0.011; p < 0.05).

Conclusion: It has been determined that the Covid-19 pandemic causes late adolescents to be concerned about their health status and is related to their quality of life. It has been determined that late adolescents, who are worried about their health and stay with their parents, affect the quality of life, which is the mental component of individuals who have problems with their parents.

Keywords: Covid-19, Mood, Adolescent, Quality of life

GİRİŞ

Çin'in Wuhan eyaletinde Aralık 2019'da SARS-COV2' nin neden olduğu yeni koronavirüs (2019-nCoV) enfeksiyonunun ortaya çıkmasıyla birlikte Çin ve diğer ülkelere hızla yayılmaya başlamıştır (Lai, Shih, Tang ve Hsueh, 2020; Rothan ve Byraredy, 2020). Dünya Sağlık Örgütü 30 Ocak 2020'de yeni koronavirüs salgınına resmi olarak uluslararası endişe verici bir halk sağlığı sorunu olarak görmüş ve acil durum ilan etmiştir (Chang, Yan ve Wang, 2020; Guo ve ark., 2020). Dünya Sağlık Örgütü 11 Şubat 2020'de yeni koronavirüsün neden olduğu salgın hastalığın adını; koronavirüs hastalığı (Covid-19) olarak açıklamıştır (Lai ve ark., 2020).

Covid-19 bireylerin fiziksel, zihinsel ve duygusal sağlığı üzerinde büyük bir etkiye sahiptir (Qian ve ark., 2005). Covid-19'un hızla yayılması, bulaşma riskinin fazla olması, şiddetli vakalarda ölümcül olma ve spesifik bir ilacının olmaması nedeniyle, insan yaşamını ve sağlığını tehdit etmektedir. Şu anda, Covid-19 enfeksiyonunu kontrol altına almak için yapılması gereken birincil müdahale sıkı izolasyon önlemleridir (Lai ve ark., 2020). Ülkemizde Covid-19'u kontrol altına almak ve bulaşmasını azaltmak için kapsamlı önlemler uygulanmaktadır. Bu önlemler arasında tüm okulların uzaktan eğitim şeklinde yürütülmesi, acil ihtiyaçlar dışında evlerden dışarı çıkılmaması, sosyal faaliyetlerin durdurulması, 20 yaş altı ve 65 yaş üstü bireylere sürekli diğer yaş gruplarına ise belirli aralıklarla sokağa çıkma yasağı gibi sosyal izolasyon tedbirleri bulunmaktadır (TC. İç işleri Bakanlığı, 2020). Alınan bu tedbirler sonucunda Covid-19 salgınına duyarlı popülasyonda yer alan adölesanların alışmış oldukları rutinlerinden uzaklaşmış, fiziksel, sosyal ve mental yaşam tarzlarında değişiklikler oluşmuştur (Huang, Xu ve Liu, 2020; Rothan ve Byraredy, 2020). Bu değişiklikler özellikle adölesan döneminde temelleri atılan sağlığı koruma ve geliştirme davranışlarının kazanılmasına engel olması açısından oldukça önemlidir (Edelma ve Kudzma, 2018). Adölesan dönem DSÖ tanımına göre 12-18 yaş arasını, UNESCO' ya göre ise 15-25 yaş arasını kapsamakla birlikte erken adölesan dönem, orta adölesan dönem ve geç adölesan dönem olmak üzere üç döneme ayrılır (Kann ve ark., 2016). Başka bir sınıflandırmaya göre adölesanlarda psikososyal gelişim süreci; 10-13 yaş erken adölesan, 14-17 yaş orta adölesan, 18-21 yaş ise geç adölesan dönem olarak incelenmektedir (Özcebe, 2002). Adölesanlar

çoğunlukla genel nüfusun sağlıklı bir grubunu oluştursa da dönem özelliklerinden dolayı nispeten riske daha açık olması ve sağlığa zararlı davranışların benimsenmesi nedeniyle dikkat edilmesi gereken bir gruptur (Çimen, 2009). Covid-19 pandemisi hem alınan kısıtlama tedbirleri (karantina uygulamaları, sosyal izolasyon vb.) hem de oluşturduğu hastalığın ölümcül olması nedeniyle adölesanların duygularını ve baş etme stratejilerini etkilemektedir (Huang ve ark., 2020).

Toplumların yarını, geleceği, umudu olan adölesanların sağlıklı bir şekilde duygusal, sosyal, fiziksel, bilişsel gelişimleri için psikolojik olarak iyi olmaları son derece önemlidir (Yılmaz, 2019). Fiziksel, duygusal ve benlik kavramı açısından fırtınalı bir dönem geçiren adölesanların, bulaşıcı bir hastalığın, salgınının haberlerini duyması, okuması kaygı düzeylerini arttırabilmektedir. Salgının oluşturduğu kaygıya izolasyon tedbirlerinin neden olduğu kaygı eklendiğinde adölesanlar bu kaygılar ile başa çıkmada zorluk yaşayabilir (SAMHSA, 2020). Adölesanların Covid-19'a karşı verdikleri duygusal tepkiler, ilerleyen dönemde kullanacakları baş etme stratejilerinde ve motive olmalarında dolayısıyla yaşam kaliteleri üzerinde etkili olacaktır (Doğan ve Özdevecioğlu, 2009; Huang ve ark., 2020).

Bu çalışmanın amacı; Covid-19 pandemisinin geç adölesanların duygu durumlarına ve yaşam kalitesine etkisini belirlemektir.

Araştırma Soruları

- Covid-19 salgını sırasında geç adölesanların yaşam kalitesi nasıldır?
- Covid-19 salgını sırasında geç adölesanların duygu durumları nasıldır?
- Covid-19 salgını geç adölesanların yaşam kalitesi ve duygu durumlarını farklılaştırdı mı?

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Türü (Tasarımı)

Bu araştırma, çocukluktan yetişkinliğe geçiş aşamasında olan geç adölesanların Covid-19 salgını nedeniyle fiziksel, sosyal ve mental olarak sağlıklı yaşam biçimlerini etkileyen durumları belirlemek amacıyla tanımlayıcı olarak planlanmıştır. Araştırma bir devlet üniversitesi sağlık hizmetleri meslek yüksekokulundaki öğrencilere 15 Mayıs- 15 Haziran 2020 tarihleri arasında elektronik ortamda yapılmıştır.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, bir devlet üniversitesinin sağlık hizmetleri meslek yüksekokulunda öğrenim gören 18-21 yaş grubundaki 1148 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmada örneklem hesabına gidilmemiş olup, alınma ölçütlerini karşılayan, anket sorularını dolduran 801 geç adölesan ile araştırma tamamlanmıştır.

Araştırmanın dahil edilme kriterleri; 18-21 yaş aralığında olan, ilgili kurumda öğrenim göre ve araştırmaya katılmaya gönüllü öğrencilerden oluşmuştur. Araştırmanın dışlama kriterlerini ise; araştırmaya katılmaya gönüllü olmayan, anket sorularını eksik dolduramayan ve Türkçe bilmeyen öğrenciler oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama formları link paylaşımı sosyal medya grupları üzerinden yapılarak araştırmaya katılmayı kabul eden geç adölesanların online anket formunu doldurmaları sağlandı. Veri toplama formu üç bölümden oluşmaktadır. Veri toplama formu olarak “Tanıtıcı Anket Formu”, “Pozitif ve Negatif Duygular Ölçeği” ve “SF-12 Ölçeği” kullanılmıştır.

Tanıtıcı Anket Formu: Bu form; yaş, cinsiyet, kardeş sayısı vb. sosyo-demografik sorular ile araştırmacıların literatür taramaları sonucunda oluşturduğu COVID-19 bilgilerini tanımlayıcı toplam 16 adet sorudan oluşmaktadır (Kuyumcu, Güven ve Kara, 2019; Pıçakçıefe, Akkaya, Erbaş ve Balcı, 2017; Qian ve ark., 2005).

Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği (PNDÖ): Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği, 1988 yılında Watson ve arkadaşları tarafından geliştirilen bireyin pozitif ve negatif boyutlarla duygu durumunu değerlendiren bir ölçektir. Pozitif duygu ve negatif duygu alt boyutlarından oluşan ölçek Gençöz (2000) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Türkçe uyarlanması sırasında orjinal ölçekte olduğu gibi iki alt boyutta ve 10 madde pozitif duyguyu, 10 madde negatif duyguyu oluşturmaktadır. Ölçek 5’li likert tipte bir ölçek olup, “Çok Az veya Hiç, Biraz, Ortalama, Oldukça ve Çok fazla” olarak seçilen ifadeler bulunmaktadır. Ölçeğin Cronbach’s Alfa katsayısı pozitif duygu için 0.86 ve negatif duygu için 0.83 olarak ölçülmüştür (Gençöz, 2000). Bizim araştırmamızda ise Chronbach’s Alfa katsayısı sırası ile 0.86 ve 0.83 olarak ölçülmüştür. Ölçeği her iki boyutunda da alınabilecek en düşük 10 puan en yüksek ise 50 puan alınabilmektedir.

Yaşam Kalitesi Ölçeği Kısa Formu (SF-12 Ölçeği):

SF-12, The Institute of Health (Sağlık Enstitüsü) tarafından 1994 yılında geliştirilmiş olan belirli bir hastalık ve yaş grubuna odaklanmaksızın geçtiğimiz 4 hafta için yaşam kalitesini değerlendiren bir ölçektir. SF-12 Ölçeği tüm maddeleri SF-36 sağlık anketinden seçilmiş toplam 12 sorudan oluşmaktadır. SF-12 Ölçeği fiziksel işlevsellik, fiziksel rol, ağrı, genel sağlık, duygusal rol, ruh sağlığı, sosyal işlevsellik ve canlılık gibi 7 alt bileşenlerden oluşmaktadır. Fiziksel işlevsellik, fiziksel rol, ağrı, genel sağlık alt bileşenlerinden yaşam kalitesinin fiziksel alanını gösteren tek bir puan olan Fiziksel Bileşen Özet Skoru (FBÖS) hesaplanmıştır. Duygusal rol, ruh sağlığı, sosyal işlevsellik ve canlılık alt bileşenlerinden yaşam kalitesinin Ussal Bileşen Özet Skoru (UBÖS) hesaplanmıştır. Her alt bileşenden ve özet skordan alınabilecek puan 0-100 arasında değişmekte olup yüksek puan yaşam kalitesinin de yüksek olduğunu göstermektedir (Sönmez ve ark., 2007).

Araştırmanın Uygulanması

Araştırma, 15 Mayıs- 15 Haziran 2020 tarihleri arasında araştırmacılar tarafından online ortamda oluşturulan anket soruları ve ölçeklerin linki öğrenci sosyal medya uygulaması ile paylaşılmış ve gönüllülük esasına dayanarak bireylerin anketleri doldurması istenmiştir. Anketlerin uygulanması yaklaşık 10 dakika sürmüştür.

Araştırmanın Etik Boyutu

Araştırmaya başlamadan önce Sağlık Bakanlığı Bilimsel Araştırma Kurulundan daha sonra Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Klinik Olmayan Araştırmalar Etik Kurulundan (Tarih/Sayı: 29.04.2020/06) ve Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Müdürlüğü’nden yazılı izin alınmıştır. Araştırma boyunca Helsinki deklarasyonuna uygun hareket edilmiştir. Online veri toplama formunun ilk sayfasında katılımcılara araştırmanın amacı, yararları açıklanarak bilgilendirilmiş onamları alınmıştır.

Verilerin Değerlendirilmesi

Araştırmanın verileri tamamen gizli tutularak bilgisayar ortamında SPSS 22.0 programında analiz edilmiştir. Araştırmada sosyo-demografik soruları içeren 16 soru bağımsız değişkenleri, ölçek puanları ise bağımlı değişkenleri oluşturmaktadır. Verilerin analizinde, sayı, yüzde, ortalama, standart sapma gibi tanımlayıcı istatistiksel yöntemler kullanılmıştır. Verilerin

normal dağılımın incelenmesi için Skewness ve Kurtosis (± 1) kullanılmıştır. İç tutarlılık katsayısı Cronbach's Alfa ile hesaplanmıştır. Ölçek puanları ile ikili grupların karşılaştırılmasında parametrik veriler t-testi, kategorik değişkenlerin karşılaştırılmasında Ki-kare testi, grup sayısının ikiden fazla olduğu parametrik verileri ANOVA testi ile değerlendirilmiştir. Nonparametrik verilerin değerlendirilmesinde Mann-Whitney-U, Kruskal Wallis varyans analizleri kullanılmıştır. ANOVA testi ile değerlendirilen verilerde farkın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek için Post-Hoc Tukey ve Gabriel testi ile ileri analizi yapılmıştır. Elde edilen istatistikler %95 güven aralığında değerlendirilmiştir.

BULGULAR

Bu bölümde, geç adölesanların yaşam kalitesi düzeyleri, duygu durumları ve bunları etkileyen faktörlere yönelik bulgular araştırılmıştır. Araştırma toplam 801 geç adölesan ile yürütülmüştür. Katılımcıların %77.90'ı (n=624) kadın olduğu, yaş ortalamaları 19.23 ± 1.08 olduğu ve %55.60'ının şehirde yaşadığı tespit edilmiştir. Bireylerin %18.70'i Çocuk Gelişimi programında öğrenim görmekte, %31.10'u 4 ve üzeri kardeşe sahip olduğu görülmektedir. Bireylerin aile gelir durumları incelendiğinde %53.30'unun gelirleri giderlerine eşit olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcıların %62.20'sinin evlerinde kendilerine ait odalarının olduğu ve %75.40'ının ebeveynleri ile sorun yaşamadığı görülmüştür. Katılımcıların ebeveyn tutumlarının %30.20'sinin demokratik, %13.90'unun aşırı hoşgörülü ve %20.50'sinin otoriter bir tutum içinde olduğu tespit edilmiştir. Bireylerin %87.40'ının yaşadığı evde 65 yaş ve üstü birinin bulunmadığı, Covid-19 salgını ile ilgili bilgileri ilk olarak %48.20'sinin internetten edindiği, %86.60'sının sosyal mesafeye dikkat ettiği bulunmuştur. Covid-19 salgınının bireylerin %56.20'sini tedirgin ettiği, %74.30'ının bu salgından endişe duyduğu ve %88.90'nın eğitimini engellediği saptanmıştır.

Araştırmaya katılan bireylerin Fiziksel Bileşen Özet Skoru (FBSÖ) puan ortalamalarının $\bar{X}=69.72 \pm 1.35$ olduğu ve Ussal Bileşen Özet Skoru (UBÖS) puan ortalamalarının $\bar{X}=76.10 \pm 2.43$ olduğu tespit edilmiştir. Pozitif Duygu (PD) puan ortalamalarının $\bar{X}=25.38 \pm 7.57$ olduğu ve Negatif Duygu (ND) puan ortalamalarının ise $\bar{X}=23.17 \pm 7.30$ olduğu bulunmuştur (Tablo 1).

Araştırmaya katılan bireylerin FBÖS ve UBSÖ düzeylerinin cinsiyetlerine göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan bağımsız örneklem t testi sonucunda ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır ($p>0.05$). Buna göre cinsiyetin FBÖS ve UBÖS düzeylerini etkileyen bir faktör olmadığı söylenebilir.

Katılımcıların FBÖS düzeylerinin, ebeveyniyle sorun yaşama durumlarına göre yapılan analiz sonucunda ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$). Bununla birlikte UBÖS düzeylerinin ebeveyn ile sorun yaşama durumlarına göre ortalamalar arasındaki farkın önemli olduğu görülmüştür ($t_{801}=1.06$, $p=0.001$; $p<0.05$). Buna göre ebeveyn ile sorun yaşama durumları FBÖS düzeylerini etkileyen bir faktör olmadığı ancak UBÖS düzeylerini etkileyen önemli bir faktör olduğu söylenebilir.

Tablo 1. Geç Adölesanların Fiziksel Bileşen Özet Skoru (FBÖS), Ussal Bileşen Özet Skoru (UBÖS), Pozitif Duygu (PD) ve Negatif Duygu (ND) Puan Ortalamaları (n=801)

	En düşük değer	En yüksek değer	Ortalama	SS
FBÖS	65.58	73.58	69.72	1.35
UBÖS	69.76	82.76	76.10	2.43
PDP	10.00	46.00	25.38	7.57
NDP	10,00	46.00	23.17	7.30

SS: Standart sapma, FBÖS: Fiziksel Bileşen Özet Skoru, UBÖS: Ussal Bileşen Özet Skoru, PDP: Pozitif Duygu puanı, NDP: Negatif Duygu puanı

Araştırmaya katılan bireylerin FBÖS düzeylerinin kendine ait odası olma durumlarına göre yapılan analiz sonucunda ortalamalar arasındaki farkın önemli olduğu tespit edilmiştir ($t_{801}=2.55$, $p=0.011$; $p<0.05$). UBÖS düzeylerinin ise kendine ait odası olma durumlarına göre istatistiksel açıdan önemli bir fark olmadığı bulunmuştur ($p>0.05$). Buna göre kendine ait odası olma durumları FBÖS düzeylerini etkileyen önemli bir faktör olduğu ancak UBÖS düzeylerini etkileyen bir faktör olmadığı söylenebilir.

Araştırmada FBÖS düzeylerinin salgın esnasında eğitiminin engellenmesi durumuna göre yapılan analizde ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$). Ayrıca FBÖS düzeyleri ile sağlığından endişe duyma durumları arasındaki farkın anlamlı olmadığı görülmüştür.

($p>0.05$). Buna göre eğitiminin engellenmesi ve düzeylerini etkileyen bir faktör olmadığı sağlığından endişe duyma durumları FBÖS söylenebilir.

Tablo 2. Geç Adölesanların Sosyo-Demografik Özellikleri ile Fiziksel Bileşen Özet Skoru (FBÖS) ve Ussal Bileşen Özet Skoru (UBÖS) Puanlarının Karşılaştırılması (n=801)

	FBÖS				UBÖS		
	n	Ort ± SS	t	p	Ort ± SS	t	p
Cinsiyet							
Kadın	624	69.76 ± 1.31	1.65	0.098	76.05 ± 2.45	1.06	0.29
Erkek	177	69.57 ± 1.50			76.27 ± 2.36		
Ebeveyn ile sorun yaşama							
Evet	197	69.87 ± 1.37	1.79	0.072	75.60 ± 2.39	3.73	0.001
Hayır	604	69.67 ± 1.34			76.27 ± 2.43		
Kendine ait oda							
Evet	498	69.62 ± 1.31	2.55	0.011	76.06 ± 2.45	0.64	0.52
Hayır	303	69.87 ± 1.40			76.17 ± 2.41		
Eğitimin engellenmesi							
Evet	712	69.75 ± 1.35	1.88	0.059	76.02 ± 2.46	2.59	0.01
Hayır	89	69.46 ± 1.35			76.73 ± 2.14		
Sağlığından endişe etme							
Evet	595	69.73 ± 1.35	0.51	0.61	75.99 ± 2.43	2.13	0.03
Hayır	206	69.67 ± 1.35			76.41 ± 2.42		

n: Sayı, SS: Standart sapma, t: Student's t testi, FBÖS: Fiziksel Bileşen Özet Skoru, UBÖS: Ussal Bileşen Özet Skor

Katılımcıların UBÖS düzeylerinin salgın esnasında eğitiminin engellenmesi ($t_{801}=2.59$, $p=0.01$) ve sağlığından endişe duyma ($t_{801}=2.13$, $p=0.03$) durumlarına göre yapılan analizde ortalamalar arasındaki farkın önemli olduğu tespit edilmiştir ($p<0.05$). Buna göre salgın esnasında eğitiminin engellenmesinin ve sağlığından endişe duyma durumlarının UBÖS düzeylerini etkileyen önemli bir faktör olduğu söylenebilir (Tablo 2).

Araştırmaya katılan bireylerin PD ($t_{801}=7.37$, $p=0.00$) ve ND ($t_{801}=3.76$, $p=0.00$) düzeylerinin cinsiyetlere göre yapılan bağımsız örneklem t testi sonucunda ortalamalar arasındaki farkın istatistiksel açıdan önemli olduğu tespit edilmiştir ($p<0.01$). Buna göre cinsiyetin PD ve ND düzeylerini etkileyen önemli bir faktör olduğu söylenebilir.

Araştırmada bireylerin PD ($t_{801}=5.37$, $p=0.000$) ve ND ($t_{801}=8.05$, $p=0.000$) düzeylerinin ebeveyn ile sorun yaşama durumlarına göre yapılan istatistiksel analiz sonucunda, ortalamalar arasındaki farkın önemli olduğu tespit edilmiştir ($p<0.01$). Buna göre ebeveyn ile sorun yaşama durumlarının PD ve ND düzeylerini etkileyen önemli bir faktör olduğu söylenebilir.

Katılımcıların PD düzeylerinin kendine ait odası olma durumlarına göre yapılan analiz sonucunda ortalamalar arasındaki farkın önemli olduğu tespit edilmiştir ($t_{801}=2.58$, $p=0.01$; $p<0.05$). ND

düzeylerinin ise kendine ait odası olma durumlarına göre istatistiksel açıdan önemli bir fark olmadığı görülmüştür ($p>0.05$). Buna göre kendine ait odası olma durumunun PD düzeylerini etkileyen önemli bir faktör olduğu ancak ND düzeylerini etkileyen bir faktör olmadığı söylenebilir.

Bireylerin PD ($t_{801}=3.86$, $p=0.000$) ve ND ($t_{801}=4.53$, $p=0.000$) düzeylerinin salgın esnasında eğitiminin engellenmesi durumlarına göre yapılan istatistiksel analiz sonucunda, ortalamalar arasındaki farkın önemli olduğu bulunmuştur ($p<0.01$). Buna göre salgın esnasında eğitimin engellenme durumları PD ve ND düzeylerini etkileyen önemli bir faktör olduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılan bireylerin ND düzeylerinin sağlığından endişe etme durumlarına göre ortalamalar arasındaki farkın önemli olduğu görülmüştür ($t_{801}=5.45$, $p=0.000$; $p<0.01$). Buna göre sağlığından endişe etme durumları PD düzeylerini etkileyen bir faktör olmadığı ancak ND düzeylerini etkileyen önemli bir faktör olduğu söylenebilir (Tablo 3).

Araştırmada PD ve ND boyutunda bireylerin öğretim gördüğü programlarına göre yapılan tek faktörlü ANOVA sonucunda aradaki farkın önemli olduğu sonucu tespit edilmiştir ($p<0.05$). PD boyutunda ($F_{801}=2.424$, $p=0.014$; $p<0.05$)

farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için çoklu karşılaştırma testlerinden “Post Hoc Tukey” testi uygulanmış, tıbbi dokümantasyon ve sekreterlik programında eğitim görenlerin PD düzeylerinin, yaşlı bakım programında eğitim görenlerin PD düzeylerine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Tıbbi dokümantasyon ve sekreterlik programında eğitim görenlerin

aritmetik ortalamasının $\bar{X}=26.57 \pm 7.84$ ve yaşlı bakım programında eğitim görenlerin $\bar{X}=24.07 \pm 6.40$ olduğu görülmektedir. Buna göre geç adölesanların öğretim gördüğü programlarına göre pozitif ve negatif duygu yaşamalarını etkileyen bir etken olarak değerlendirilebilir.

Tablo 3. Geç Adölesanların Sosyo-Demografik Özellikleri ile Pozitif Duygu (PD) ve Negatif Duygu (ND) Puanlarının Karşılaştırılması (n=801)

	n	PDP			NDP		
		Ort ± SS	t	p	Ort ± SS	t	p
Cinsiyet							
Kadın	624	24.36 ± 7.21	7.37	0.000	23.68 ± 7.37	3.76	0.000
Erkek	177	28.97 ± 7.76			21.36 ± 6.75		
Ebeveyn ile sorun yaşama							
Evet	197	22.90 ± 7.04	5.37	0.000	26.67 ± 7.11	8.05	0.000
Hayır	604	26.19 ± 7.57			22.02 ± 6.99		
Kendine ait oda							
Evet	498	25.90 ± 7.88	2.58	0.01	22.82 ± 7.12	1.72	0.086
Hayır	303	24.52 ± 6.97			23.73 ± 7.55		
Eğitimin engellenmesi							
Evet	712	25.01 ± 7.41	3.86	0.000	23.58 ± 7.23	4.53	0.000
Hayır	89	28.28 ± 8.25			19.89 ± 7.04		
Sağlığından endişe etme							
Evet	595	25.18 ± 7.48	1.23	0.219	23.98 ± 7.28	5.45	0.000
Hayır	206	25.94 ± 7.82			20.82 ± 6.84		

n: Sayı, SS: Standart sapma, t: Student's t testi, PDP: Pozitif Duygu puanı, NDP: Negatif Duygu puanı

Araştırmada PD ve ND boyutunda bireylerin ebeveyn tutumlarına göre yapılan analiz sonucunda aradaki farkın önemli olduğu sonucu saptanmıştır ($p<0.05$). PD boyutunda ($F_{801}=10.893$, $p=0.00$; $p<0.05$) farkın hangi ortalamalar arasında olduğunu belirlemek için çoklu karşılaştırma testlerinden “Tukey” testi uygulanmış, otoriter ve kararsız dengesiz ebeveyn tutumuna sahip olanların PD düzeylerinin, demokratik ebeveyn tutumuna sahip olanların PD düzeylerine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Otoriter ebeveyn tutumuna sahip olanların aritmetik ortalamasının $\bar{X}=24.32 \pm 6.95$, kararsız dengesiz ebeveyn tutumuna sahip olanların ortalamasının $\bar{X}=22.84 \pm 7.48$ ve demokratik ebeveyn tutumuna sahip olanların $\bar{X}=27.57 \pm 7.70$ olduğu görülmektedir. ND boyutunda ($F_{801}=15.880$, $p=0.00$; $p<0.05$) farkın hangi ortalamalar arasında olduğunu belirlemek için “Tukey” testi uygulanmış, otoriter ve kararsız dengesiz ebeveyn tutumuna sahip adölesanların ND düzeylerinin, demokratik ebeveyn tutumuna sahip olanların ND düzeylerine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı saptanmıştır. Otoriter ebeveyn tutumuna sahip olanların aritmetik

ortalamasının $\bar{X}=22.64 \pm 7.00$, kararsız dengesiz ebeveyn tutumuna sahip olanların ortalamasının $\bar{X}=26.30 \pm 7.10$ ve demokratik ebeveyn tutumuna sahip olanların $\bar{X}=21.28 \pm 6.91$ olduğu görülmektedir. Buna göre geç adölesanların ebeveyn tutumları pozitif ve negatif duygu yaşamalarını etkileyen bir etken olarak değerlendirilebilir.

Araştırmada PD boyutunda bireylerin sosyal mesafeye dikkat etme tutumlarına göre yapılan analiz sonucunda aradaki farkın önemli olduğu sonucu bulunmuştur ($p<0,05$). PD boyutunda ($F_{801}=5.087$, $p=0.006$; $p<0.05$) farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için “Tukey” testi uygulanmış, sosyal mesafeye dikkat edenlerin PD düzeylerinin, sosyal mesafeye bazen dikkat edenlerin PD düzeylerine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Sosyal mesafeye dikkat edenlerin aritmetik ortalamasının $\bar{X}=25.68 \pm 7.61$, sosyal mesafeye bazen dikkat edenlerin $\bar{X}=23.54 \pm 7.11$ olduğu görülmektedir. Buna göre sosyal mesafeye dikkat etme durumu bireylerin pozitif duygu yaşamalarını etkileyen bir etken olarak değerlendirilebilir.

Araştırmada ND boyutunda adölesanların sağlığından endişe etme durumlarına göre yapılan analiz sonucunda aradaki farkın önemli olduğu sonucu görülmüştür ($p < 0.05$). ND boyutunda ($F_{801} = 13.979$, $p = 0.000$; $p < 0.01$) farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için “Tukey” testi uygulanmış, sağlığından endişe edenlerin ND düzeylerinin, sağlığından endişe etmeyenlerin ND düzeylerine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Sağlığından

endişe edenlerin aritmetik ortalamasının $\bar{X} = 24.34 \pm 7.45$, sağlığından endişe etmeyenlerin ortalamalarının $\bar{X} = 21.17 \pm 7.05$ olduğu görülmektedir. Buna göre sağlığından endişe etme durumu bireylerin negatif duygu yaşamalarını etkileyen bir faktör olarak değerlendirilebilir (Tablo 4).

Tablo 4. Geç Adölesanların Bağımsız Özellikleri ile Pozitif Duygu (PD) ve Negatif Duygu (ND) Puanlarının Karşılaştırılması (n=801)

	PDP					NDP			
	n	Ort ± SS	F	p	AF*	Ort ± SS	F	p	AF*
Program									
Anestezi ^a	120	24.09 ± 7.94				23.88 ± 7.30			
Paramedik ^b	119	26.16 ± 7.20	2.424	0.014	C-D	23.36 ± 7.51	2.010	0.043	C-D
Tıbbi Dök. ve Sek. ^c	121	26.57 ± 7.84				21.59 ± 7.63			
Yaşlı Bakım ^d	92	24.07 ± 6.40				25.11 ± 7.34			
Ebeveyn tutumu									
Otoriter ^a	164	24.32 ± 6.95				22.64 ± 7.00			
Demokratik ^b	242	27.57 ± 7.70				21.28 ± 6.91			
Aşırı hoşgörülü ^c	111	26.10 ± 7.10	10.893	0.000	B-A	21.54 ± 7.23	15.880	0.000	B-A
Kararsız dengesiz ^d	146	22.84 ± 7.48				26.30 ± 7.10			
Aşırı koruyucu ^e	138	24.90 ± 7.51				25.10 ± 7.11			
Sosyal mesafeye dikkat etme									
Evet ^a	694	25.68 ± 7.61				23.10 ± 7.39			
Bazen ^b	104	23.54 ± 7.11	5.087	0.006	A-B	23.75 ± 6.73	0.939	0.391	
Hayır ^c	3	18.00 ± 3.46				18.66 ± 2.30			
Sağlığından tedirgin olma									
Evet ^a	450	24.96 ± 7.33				24.34 ± 7.45			
Bazen ^b	259	26.01 ± 7.54	1.639	0.195		21.84 ± 6.74	13.979	0.000	A-C
Hayır ^c	92	25.61 ± 8.74				21.17 ± 7.05			

n: Sayı, F: Anova testi* AF: Anlamlı fark, PDP: Pozitif Duygu puanı, NDP: Negatif Duygu puanı

TARTIŞMA

Araştırmamızda, öğrencilerim yaşam kalitesi düzeyi iyi, pozitif ve negatif duygu durumları orta düzeyde bulunmuştur. Yaşam kalitesi ölçeğinin FBÖS ve MBÖS alt boyutlarında cinsiyetin etkili olmadığı saptanmıştır. Konu ile ilgili Akyüz, Yaşartürk, Aydın, Zorba ve Türkmen (2017) üniversite öğrencileriyle yaptıkları araştırmada da benzer sonuç bulunmuştur.

Araştırmamızda, bireylerin ebeveyn ile sorun yaşama durumları FBÖS düzeylerini etkilemediğini ancak UBÖS düzeylerini etkilediği saptanmıştır. Doğduğu andan itibaren aile bireylerini izleyerek gelişen çocuklar ve gençlerin ussal bileşenlerini oluşturan ruh sağlığı, duygusal rol ve sosyal işlevselliğin ailenin tutum ve davranışlarıyla ilişkili olduğunu söyleyebiliriz. Dünder ve arkadaşlarının (2006) yaptığı araştırma da ruhsal alanda yaşam kalitesinde, aile içi şiddete maruz kalmanın olumsuz etkiye yol açtığı

bulunmuştur. Yavuz ve Özmete'nin (2012) genç bireyler ve ebeveynleri arasında yapmış olduğu araştırma da eğitim düzeyi yüksek olan gençlerin bağımsız karar verme, kendi yaşamlarını kontrol edebilme, otonomi, özgüven ve özsaygı gibi özelliklerinin daha fazla gelişmiş olması nedeniyle ebeveynleri ile daha fazla tartıştıkları sonucuna ulaşmıştır. Araştırmamızda, bireylerin kendine ait odası olması FBÖS düzeylerini etkilediği saptanmıştır. Kendi evinde ve kendine ait odası olanların daha rahat hareket edebilecekleri ve kendilerine ait fiziksel alanları olmasının fiziksel aktivitelerin de etkili olduğu söylenilebilir. Yılmaz'ın (2019) üniversite öğrencileriyle yapmış olduğu araştırmada çekirdek ailesiyle birlikte yaşayanların, daha aktif oldukları bulunmuştur.

Öğrenciler, okulda sosyal olarak kabul görmüş dil ve davranışları, yetişkinlerle ve akranlarıyla iletişim kurmayı, toplumsal normları tabuları, kuralları ve düzenlemeleri öğrenmektedirler.

Buradan da anlaşılacağı gibi, eğitim kurumlarındaki örtük programa ilişkin özellikler, kurumdaki yaşam kalitesiyle yakından ilgilidir (Kılınç, Bayrakdar, Çelik, Mollaoğulları ve Gencer, 2016). Araştırmamızda, pandemi sürecinde bireylerin eğitiminin engellenmesi ve sağlığından endişe duyma durumlarının UBÖS düzeylerini etkilediği saptanmıştır. Uzaktan eğitimle devam eden eğitim sürecinde bireylerin yeterince sosyalleşemediği ve sosyal çevresiyle yüz yüze görüşmenin sınırlı olması bireyleri olumsuz yönde etkilemiştir. Buldukları yaş, sosyal mesafe, sokağa çıkma yasakları öğrencilerin sağlıklarının tehlikede olduğu mesajı olarak algılanmakta ve sağlıklarından endişe duydukları için yaşam kalitelerini olumsuz yönde etkilemektedir. İlhan, Arpacı, Havaoğlu, Kalyoncuoğlu ve Sarı (2016) yaşlılar üzerinde yapmış olduğu araştırmada; sağlığı konusunda endişe etme durumu ile yaşam kalitesinin bedensel sağlık, çevresel sağlık ve ruhsal sağlık alt boyutları arasında anlamlı ilişki saptanmadığını belirtmiştir. Sağlığı tehdit ettiği bilinen sigaraya yönelik, sigara kullanan üniversite öğrencilerinin yaşam kalitelerine yönelik araştırmada, sigara bağımlılığı saptanan öğrencilerin yaşam kalitesinin tüm alanlarında kayıpları olduğu ve benzer şekilde ruhsal ve sosyal alanlarındaki kaybın anlamlı olduğu sonucuna ulaşmışlardır (Kartal, Midik ve Büyükakkuş, 2012).

Duygu belirli bir duruma karşı meydana gelen ani ve kısa süren duygulanım durumudur. Pozitif duyguları daha sık yaşayan kişilerde güven, iyimserlik, yetkinlik, sosyallik, negatif duygu durumlarına sahip bireylerin de öfke, gerginlik, endişe gibi duygular içinde oldukları belirtilmektedir (Yüceant, Ünlü ve Balanlı, 2019). Halk sağlığı acillerinin üniversite öğrencileri üzerinde kaygı, korku ve endişe olarak ifade edilebilecek birçok psikolojik etkisi olabileceği belirtilmiştir (Guo ve ark., 2020). Araştırmamızda, PD düzeyinin kadınlarda ve ND düzeyinin erkeklerde daha yüksek olduğu ve bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır. Konu ile ilgili benzer bir sonucu; erkek öğrencilerin hem pozitif duygu hem de negatif duygu düzeylerinin kız öğrencilere oranla anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur (Sapancı ve Bahtiyar, 2018). Üniversite öğrencilerinin pozitif ve negatif duygu durumlarının incelendiği araştırmada cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık olduğu belirtilmiştir (Zubaroglu, 2017). Başka bir araştırmada ise üniversite öğrencisi erkeklerin

duyguları tanıma zorluğu ve pozitif duygu durumu Türk kadın öğrencilere kıyasla daha yüksek olduğu bulunmuştur (Kuyumcu ve ark., 2019).

Covid-19 küresel olarak yeni bir hastalık olduğundan halk arasında karışıklığa, endişeye ve korkuya neden olmaktadır. Son kanıtlar, izolasyonda ve karantinada tutulan bireylerin anksiyete, öfke, konfüzyon ve travma sonrası stres semptomları gibi çeşitli olumsuz tepkiler ve çok az olumlu duygular yaşadıklarını göstermektedir (Brooks ve ark., 2020). Araştırmamızda, sağlığından endişe edenlerin ND düzeylerinin, kendine ait odası olanların PD düzeylerinin anlamlı olarak daha yüksek olduğu saptanmıştır. Konu ile ilgili daha önce kıyaslanabilecek pandemi olan SARS'la ilgili yapılan bir araştırmada SARS krizinin sosyal hizmet öğrencileri üzerinde olumlu bir etkisinin olduğu bulunmuştur (Ching-Man, Hung ve Terry, 2004). Yapılan bir araştırmada, SARS'a karşı duygusal tepkilerin ölçümünde zamanla daha olumsuz duyguların olduğu bulunmuştur (Qian ve ark., 2005). Yapılan bir araştırma da gün içinde yaşanan stresli olayların duygulanımı olumsuz yönde etkilediği, yaşanan olumlu olayların ise olumlu yönde etkilediği bulunmuştur (Gök, Selçuk ve Gençöz, 2018). Üniversite öğrencileri ile yapılan bir araştırmada, öğrencilerin öznel iyi oluş ile pozitif duygu puanları arasında pozitif bir ilişki ve öznel iyi oluş ile negatif duygu puanları arasında negatif bir ilişki bulunmuştur (Yılmaz ve Arslan, 2013). Öğrenciler ile yapılan bir araştırma da salgın sonucu stres ve olumsuz duygular yaşadıkları bulunmuştur (Guo ve ark., 2020).

Covid-19 sürecinde bireylerin kendilerini zihinsel ve duygusal olarak değil, fiziksel olarak izole etmeleri gerektiği belirtilmiştir (Stein, 2020). Sosyal ilişkilerin iyi olması duyguların olumlu olmasına neden olmaktadır (Cenkseven ve Akbaş, 2016). Araştırmamızda, ebeveyn ile sorun yaşayan bireylerin ND düzeylerinin daha yüksek olduğu ve bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır. Cenkseven ve Akbaş'ın (2016) çalışmasında ebeveynle ilişkiden algılanan hoşnutluğun hem öznel iyi olma hem de psikolojik iyi olmanın güçlü bir yordayıcısı olduğu görülmektedir. Araştırmamızda, bireylerin ebeveyn tutumları pozitif ve negatif duygu yaşamalarını etkileyen bir etken olarak değerlendirilebilir. Pıçakçıefe ve arkadaşlarının (2017) çalışmasında arkadaşlarıyla ve ailesiyle iletişim sorunu yaşayanların ND düzeyinin anlamlı ölçüde yüksek bulunduğunu

Araştırmamızda sosyal mesafeye dikkat eden bireylerin PD düzeylerinin anlamlı olarak daha yüksek olduğu saptanmıştır. Guo ve arkadaşlarının (2020) yapmış olduğu araştırmada öğrencilerin kaygısının, karantinadan kaynaklanan insanlar arasında giderek artan mesafelerden kaynaklanmış olabileceğini belirtmiştir. Sosyal mesafe kurallarına dikkat eden bireylerin sağlığı için daha az risk oluşturduğundan olumlu duygulanım önemli bir etken olarak değerlendirilebilir.

Araştırmamızda, pandemi sürecinde eğitimin engellendiğini düşünen bireylerin ND düzeylerinin daha yüksek olduğu ve öğretim gördüğü programlara göre PD ve ND düzeylerinin etkilendiği saptanmıştır. Yaşlı bakım okuyan öğrencilerin ND düzeylerinin daha yüksek olması gelecekteki çalışma grubunu oluşturan bireylerin, Covid-19 için risk grubunda yer alan popülasyonda (>65 yaş) yer alması ile ilgili olabilir. Konu ile ilgili benzer sonuç, Sapancı ve Bahtiyar'ın (2018) çalışmasında işletme bölümü öğrencilerinin, kamu yönetimi öğrencilerine oranla anlamlı düzeyde daha yüksek pozitif duygu düzeyine sahip oldukları görülmüştür. Ayrıca kamu yönetimi bölümü öğrencilerinin, bankacılık ve finans bölümü öğrencilerine göre anlamlı düzeyde daha yüksek negatif duygu düzeyine sahip oldukları bulunmuştur. Landis ve Bradley'in (2005) yapmış olduğu araştırma da tıp öğrencilerinin SARS salgınının öğrenmeleri üzerinde olumsuz bir etki yarattığı aynı anda klinik bilgileri ve gelecekteki kariyer seçenekleri açısından onları dezavantajlı hale getirdiğini hissettikleri sonucunu bulmuştur.

Geç adölesanların ebeveyn tutumları pozitif ve negatif duygu yaşamalarını etkileyen bir etken olduğu bulunmuştur. Demokratik ebeveyn tutumuna sahip adölesanların PD puanlarının diğer ebeveyn tutumlarına sahip adölesanlara göre daha yüksek, diğer bir deyişle hayata bakışı daha olumlu duygulara sahip olduğu bulunmuştur. Demokratik ebeveyn tutumuna sahip ailede yaşayan adölesanların ayrı bir birey olarak görülmesi, ailede alınan kararlara katılması, ebeveyn davranışlarını eleştirebilmesi ve kendi kararlarını verebilmeleri; benlik saygılarının gelişmesine, kritik kararlar alabilmelerine, sağlıklı yaşam tarzı geliştirmelerine, kendilerini ifade etmelerine, yaratıcı ve liderlik özelliklerinin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Adölesanlar üzerine yapılan bir çalışmada demokratik tutum sergileyen ebeveynlere sahip adölesanların travma

(fiziksel, duygusal ve sosyal) yaşama oranının düştüğü bildirilmiştir (Beşer, Arabacı, Uzunoğlu, Bilaç ve Ozan, 2019). Otoriter, kararsız dengesiz ve aşırı koruyucu ebeveyn tutumuna sahip adölesanların ND puan ortalamalarının diğer ebeveyn tutumlarına göre yüksek olduğu bulunmuştur. Bu durumun adölesanların daha fazla olumsuz duyguya sahip olduğu düşünülmektedir. Kimlik gelişimi yaşam boyu devam eden bir süreçtir. Bu sürecin en önemli dönüm noktası adölesan dönemdir. Olumsuz bir aile ortamında adölesanlarda yeterlilik duygusu, bağımsızlık, benlik algısı ve saygısının gelişebilmesi için oldukça önemli olan ruh sağlığının korunması gerekmektedir. Covid-19 pandemisi nedeniyle olumsuz bir aile ortamına sahip adölesanların duygusal açıdan daha zor durumlar ile karşı karşıya kaldığı düşünülmektedir. Bu durumun adölesanların gerek kimlik gelişimi gerekse de sağlıklı yaşam biçimi oluşturmasında dolayısıyla sağlıklı toplumun oluşmasında sorunlara neden olacağı düşünülmektedir.

Koronavirüs ile mücadelenin önemli adımlarından biri kişisel koruyucu önlemleri almak diğeri ise sosyal mesafeye dikkat etmektir. Sosyal mesafeye dikkat eden bireylerin sosyal mesafeye bazen ve hiç dikkat etmeyen bireylere göre PD puanlarının anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Sosyal mesafeye dikkat etmek koronavirüs bulaşma riskini azalttığı için geç adölesanlarda olumlu bir duygu durumuna sahip olmasına neden olmaktadır. Olumlu duyguya sahip geç adölesanların sağlıklı yaşam tarzı geliştirmesi, aile içi iletişimin gelişmesi, olumlu kimlik gelişimi açısından etkili olduğu düşünülmektedir. Karacaören (2019) adölesanlar ile yaptığı çalışmada; adölesanların duygu durumunun beslenme alışkanlıklarını değiştirdiği tespit etmiştir. Duygu durumu değişen geç adölesanlarda beslenme düzenlerinin değişmesi, sağlıklı yaşam biçimlerini de değiştirdiği düşünülmektedir. Üniversite öğrencileri ile yapılan bir çalışmada pozitif duyguya sahip bireylerin sosyal destek ve benlik saygılarını arttırdığı bunun da bireylerin iyi oluş ve kendini toplama gücü düzeylerini arttırdığı bulunmuştur (Kardaş, 2017).

SONUÇ

Araştırmanın sonucunda, Covid-19 pandemisinin geç adölesanların sağlık durumlarından endişe duymasına neden olduğu ve yaşam kalitesini

etkilediği saptanmıştır. Sağlığından endişe duyan ve ebeveynleriyle birlikte kalan geç adölesanların ebeveynleriyle sorun yaşayan bireylerin daha çok ussal bileşenlerini oluşturan yaşam kalitesini etkilediği saptanmıştır. Kendine ait odası olan bireysel fiziksel bileşenleri oluşturan yaşam kalitesini etkilediği saptanmıştır. Ebeveynlerin çoğunluğunun evde bulunduğu bu dönemde herkesin birbirine karşı tutumlarının yapıcı olması ve kendi için rutinlerini devam ettirebileceği yaşam alanları oluşturma bireyin yaşam kalitesini olumlu yönde etkileyecektir.

Covid-19 pandemisinin bireylerde duygulanımına baktığımızda sağlığından endişe duyan, eğitimi engellediğini düşünen bireyleri daha çok negatif yönde etkilemektedir. Bunun için bireylerin gerekli önlemlerin neler olduğunu ve bununla ilgili bilgilendirme materyallere ulaşması sağlanarak negatif duygularının azalması sağlanabilir. Eğitim ile ilgili oluşturulmuş uzaktan erişimli modülleri nasıl kullanacağı ve yeterli doküman paylaşımı ile negatif duygularının azalması sağlanabilir. Aile bireylerinin birlikte yaşadığı bu süreçte bütün aile bireylerinin birbirine olan tutumlarına daha çok özen göstermesi ve verimli zaman geçirmelerine yönelik teşvikler sağlanmalıdır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın sadece bir üniversitede yapılmış olması, geniş bir kitleye genelleme yapılamaması araştırmanın sınırlılıklarını oluşturmaktadır.

Teşekkürler

Çalışmamıza katılarak destek veren tüm öğrencilere teşekkür ederiz. Araştırmanın veri toplama aşamasında emeği geçen Davut Nacar, Deniz Akalın, Faruk Danışman, Hamdi Öztürk, Nuran Gül Borazan, Pınar Şahin, Saniye Tekerek, Zarife Orhan'a katkılarından dolayı teşekkür ederiz.

Araştırmanın Etik Yönü / Ethics Committee Approval

Araştırma için Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Klinik Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu'ndan etik onayı alınmıştır (Tarih: 29.04.2020 ve Karar No: 152)

Yazar Katkısı / Author Contributions

Fikir/Kavram: H. A.; Tasarım: H. A., S. G.; Denetleme/Danışmanlık: H. A., S. G.; Analiz ve/veya Yorum: H. A.; Kaynak Taraması: H. A., S. G.; Makalenin Yazımı: H. A., S. G.; Eleştirel İnceleme: H. A., S. G.

Hakem Değerlendirmesi / Peer-review

Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması / Conflict of Interest

Yazarlar araştırmanın yürütülmesinde herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek / Financial Disclosure

Yazarlar araştırmanın yürütülmesi sürecinde bir finansal destek almadığını beyan etmiştir.

KAYNAKLAR

- Akyüz, H., Yaşartürk, F., Aydın, İ., Zorba, E., M Türkmen. (2017). Üniversite öğrencilerinin yaşam kalitesi ve mutluluk düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(Special Issue), 253–262.
- Beşer, N. G., Arabacı, L. B., Uzunoğlu, G., Bilaç, Ö., Ozan, E. (2019). Suça itilmiş ergenlerde ebeveyn tutumu ve çocukluk çağı travmalarının belirlenmesi. *Journal of Clinical Psychiatry*, 22(2), 219–227. doi:10.5505/kpd.2019.94834
- Brooks, S. K., Webster, R. K., Smith, L. E., Woodland, L., Wessely, S., Greenberg, N., ... Rubin, G. J. (2020). The psychological impact of quarantine and how to reduce it: rapid review of the evidence. *The Lancet*, 395(10227), 912–920. doi:10.1016/S0140-6736(20)30460-8
- Cenkseven, F., Akbaş, T. (2016). Üniversite öğrencilerinde öznel ve psikolojik iyi olmanın yordayıcılarının incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(27), 43–65.
- Chang, L., Yan, Y., Wang, L. (2020). Coronavirus disease 2019: coronaviruses and blood safety. *Transfusion Medicine Reviews*, January.
- Ching-Man, L., Hung, W., Terry, L. T.-F. (2004). Impacts of sars crisis on social work students — reflection on social work education. *The Hong Kong Journal of Social Work*, 38(01n02), 93–108. doi:10.1142/s0219246204000075
- Doğan, Y., Özdevecioğlu, M. (2009). Pozitif ve negatif duygusallığın çalışanların performansları

- üzerindeki etkisi. *Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9, 165–190.
- Dündar, P. E., Bilge, B., Pala, H. B., Eser, T., Ergör, E., Oral, A., ... Şerifhan, M. A., (2006). Manisa ' da çıraklık eğitim merkezinde eğitim gören gençlerin yaşam kalitesini etkileyen faktörler. *Toplum Hekimliği Bülteni*, 1(25), 24–29.
- Edelma, C. L., Kudzma, E. C. (2018). *Health promotion throughout the life span*. (9th Edition). Elsevier.
- Gençöz, T. (2000). Pozitif ve negatif duygu ölçeği: geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15(46), 19–26.
- Gök, A. C., Selçuk, E., Gençöz, T. (2018). Olumlu ve olumsuz duygulanımın tekrarlanan ölçümlerde kişisel içi güvenilirliği. *Türk Psikoloji Dergisi*, 33(82 (TPD)), 53–64. doi:10.31828/tpd.13004433.2018.82.02.04
- Guo, Y., Cao, Q., Hong, Z., Tan, Y., Chen, S., Jin, H., ... Yan, Y. (2020). The origin transmission and clinical therapies on coronavirus disease 2019 (COVID-19) outbreak – an update on the status. *Military Medical Research*, 7(11), 1–10.
- Huang, L., Xu, F. M., Liu, H. R. (2020). Emotional responses and coping strategies of nurses and nursing college students during COVID-19 outbreak. *MedRxiv*, Erişim Tarihi 04.08.2021, <https://www.medrxiv.org/content/10.1101/2020.03.05.20031898v1>
- TC. İç işleri Bakanlığı. (2020). *Sokağa Çıkma Yasağı*. Erişim tarihi 26.04.2020, <https://www.icisleri.gov.tr/2-gun-sokaga-cikma-yasagi>.
- İlhan N. (2009). *Lise Öğrencilerinin Sağlık Davranışları ve Etkileyen Etmenlerin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- İlhan, N., Arpacı, S., Havaoglu, D., Kalyoncuoglu, H., Sarı, P. (2016). Quality of life and factors affecting the quality of life of elderly nursing home residents. *Clinical and Experimental Health Sciences*, 6(2), 56–65. doi:10.5152/clinexphealthsci.2016.0052
- Kann, L., McManus, T., Harris, W. A., Shanklin, S. L., Flint, K. H., Hawkins, J., ... Zaza, S. (2016). Youth risk behavior surveillance - United States, 2015. *MMWR Surveillance Summaries*, 65(6), 1–180. doi:10.15585/mmwr.ss6708a1
- Karacaören, A. (2019). *Adölesanlarda Duygu Değişiklikleri İle Yeme Eğilimi İlişkisinin Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kardaş, F. (2017). *Üniversite Öğrencilerinde Bir Model Sınaması: Pozitif Duyguların ve Kişisel Kaynakların Etkileşimi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kartal, M., Midik, Ö., Büyükakkuş, A. (2012). Ondokuz mayıs üniversitesi tıp fakültesi öğrencilerinde sigara kullanımı ve yaşam kalitelerine etkisi. *Türk Toraks Dergisi*, 13(1), 11–17. doi:10.5152/ttd.2012.03
- Kılınç, H., Bayrakdar, A., Çelik, B., Mollaoğulları, H., Gencer, Y. G. (2016). Üniversite öğrencilerinde fiziksel aktivite düzeyi ve yaşam kalitesi. *Journal of Human Sciences*, 13(3). doi:10.14687/jhs.v13i3.3841
- Kuyumcu, B., Güven, M., Kara, F. İ. (2019). Türk ve Amerikan üniversite öğrencilerinin duygularını tanıma ve ifade etme zorluğunun pozitif -negatif duygu durumlarını yordama gücü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 9(53), 451–482.
- Lai, C. C., Shih, T. P., Ko, W. C., Tang, H. J., Hsueh, P. R. (2020). Severe acute respiratory syndrome coronavirus 2 (sars-cov-2) and coronavirus disease-2019 (COVID-19): The epidemic and the challenges. *International Journal of Antimicrobial Agents*, 55(3), 105924. doi:10.1016/j.ijantimicag.2020.105924
- Landis, M. S., Bradley, J. W. (2005). The impact of the 2003 sars outbreak on medical students at the university of toronto. *University of Toronto Medical*, 2(1), 158–164.
- Özcebe, H. (2002). Birinci Basamakta Adolesan Sorunlarına Yaklaşım. *Hacettepe Ü. Tıp Fak. Halk Sağlığı AD. Sted*, 10(11), 374–377.
- Pıçakçıtefe, M., Akkaya, V., Erbaş, E., Balcı, Y. (2017). Bir tıp fakültesi birinci sınıf öğrencilerinin sosyodemografik özellikleri, olumlu, olumsuz duyguları ve riskli davranışları arasındaki ilişki. *Nobel Medicus*, 13(3), 48–56.
- Qian, M., Ye, D., Zhong, J., Xu, K., Zhang, L., Huang, ... Nie, J. (2005). Behavioural, cognitive and emotional responses to SARS: Differences between college students in beijing and suzhou. *Stress and Health*, 21(2), 87–98. doi:10.1002/smi.1043
- Rothan, H. A., Byrareddy, S. N. (2020). The epidemiology and pathogenesis of coronavirus disease (COVID-19) outbreak. *Journal of Autoimmunity*, 109(January), 1–5.
- SAMHSA. (2020). *Talking with children: tips for caregivers, parents, and teachers during infectious disease outbreaks*. Erişim tarihi 01.03.2020, <https://store.samhsa.gov/product/Talking-With-Children-Tips-for-Caregivers-Parents-and-Teachers-During-Infectious-Disease-Outbreaks/PEP20-01-01-006>

- Sapancı, A., Bahtiyar, M. (2018). Adil dünya inancı, sürekli umut, pozitif ve negatif duygu durumu ve sosyal desteğin yaşamda anlamı yordama gücü. *Turkish Studies*, 11(9), 579–604. doi:10.1080/14683849.2015.1044444
- Sönmez, Y., Uçku, R., Kitay, Ş., Korkut, H., Sürücü, S., Sezer, ,... Gülcan, M. A. (2007). İzmir’de bir sağlık ocağı bölgesinde yaşayan 75 yaş ve üzeri bireylerde yaşam kalitesi ve etkileyen etmenler. *Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 21(3), 145–153. doi:10.18614/deutfd.13699
- Stein, M. B. (2020). Editorial: COVID-19 and anxiety and depression in 2020. In *Depression and Anxiety* (Vol. 37, Issue 4, p. 302). doi:10.1002/da.23014
- Yanardağ Zubaroğlu, M. (2017). Üniversite öğrencilerinde pozitif - negatif duygu ve sosyal desteğin incelenmesi: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Örneği. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(22), 278–294. doi:10.20875/makusobed.351777
- Yavuz, S., Özmete, E. (2012). Türkiye’de genç bireyler ve ebeveynleri arasında yaşanan sorunların “aile yapısı araştırması” sonuçlarına göre değerlendirilmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 7(29), 9–27.
- Yılmaz, A. (2019). Üniversite öğrencilerinde fiziksel aktivite, sedanter süre ve yaşam kalitesi ilişkisinin değerlendirilmesi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 10(17), 1433–1453. doi:10.26466/opus.532283
- Yılmaz, H., Arslan, C. (2013). Subjective well-being, positive and negative affect in turkish university students. *The Online Journal of Counseling and Education*, 2(2), 1–8.
- Yılmaz, M. (2019). Adölesanda ruh sağlığının korunması ve geliştirilmesi. *Türkiye Klinikleri PediatricNursing-Special Topics*, 5(1), 18–22.
- Yüceant, M., Ünlü, H., Balanlı, O. F. (2019). Üniversitelerin spor yöneticiliği bölümünde öğrenim gören öğrencilerin pozitif ve negatif duygularının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 10(1), 69–80. doi:10.17155/omuspd.427243